

*Цумарєва Н.В. - к.психол.н., доцент,
Гутовська Н.С. - студентка факультету № 4,
Донецький державний університет внутрішніх справ*

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАЦІЇ ТА СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ВІЙНИ

Пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні, істотно змінили звичний спосіб життя молоді. Внаслідок карантинних обмежень, самоізоляції, дистанційного навчання та вимушеного переміщення, молодь опинилася в умовах, де звичні канали комунікації стали недоступними або суттєво обмеженими. Це, у свою чергу, впливає на характер міжособистісного спілкування та психологічне благополуччя, адже соціальна взаємодія є ключовим фактором у процесі формування в юнацькому віці. Період студентства супроводжується активним формуванням соціальних зв'язків, самоідентифікацією та пошуком підтримки у середовищі однолітків. Вимушена ізоляція може порушити ці процеси і призводити до почуття самотності, зниження емоційної стійкості та формування механізмів адаптації.

Окрему увагу варто приділити впливу цифрового середовища, яке стало чи не єдиним способом збереження соціальних контактів під час локдауну та війни. У багатьох випадках онлайн-спілкування частково компенсувало втрату офлайн-контактів, однак водночас могло сприяти розвитку інтернет-залежності та зниженню якості реального спілкування. Дослідження змін у комунікативній поведінці є важливим для розуміння, як саме сучасна молодь справляється з викликами глобальних криз, що дозволить не лише описати психологічні процеси, які відбуваються під час ізоляції, а й сприятиме створенню ефективних стратегій психологічної підтримки.

Дослідження аспектів соціальної ізоляції серед молодих людей під час пандемії COVID-19 представлені, зокрема, у статті Лисенкової О.В. та Очневої М.С., де авторки роботи звертають увагу на те, що довгострокове

перебування в умовах обмеженого соціального контакту спричиняє формування соціального страху, зниження комунікативної активності та підвищену тривожність. Особливо актуально це для молоді, яка перебуває на етапі активної соціалізації та формування стабільних зв'язків із зовнішнім світом [4].

Вплив війни на молодь також досліджено в аналітичній праці центру Cedos та агенції Info Sapiens, і вказано, що більшість молодих людей відчують негативні зміни в психічному стані, втрати соціальних ролей та труднощів у реалізації професійних та освітніх планів. Більшість респондентів перебували в стресовому стані та відчували потребу в психологічній підтримці [2].

У науковій роботі Блинової О.Є. розглядаються теоретичні засади адаптації внутрішньо переміщених осіб, що є надзвичайно важливим для розуміння адаптаційних процесів у контексті війни [1].

Особливу увагу також заслуговує соціологічні дослідження Програми розвитку ООН, де наголошується на зниженні рівня соціальної активності, зростанні тривожності та розчаруванні в майбутньому серед молоді. Респонденти відзначали втрату соціальних контактів, мотиваційні спади та труднощі з організацією повсякденного життя в умовах карантину [5].

Загалом, соціологічні дослідження свідчать про значний вплив пандемії та війни на соціальну комунікацію та адаптацію серед молоді України, тим самим вказуючи на необхідність подальшого дослідження та розробки програм підтримки цієї вікової групи [3].

Для дослідження особливостей комунікації та спілкування студентської молоді в умовах вимушеної ізоляції через пандемію та війну доцільно використовувати комплексний підхід, який дозволяє оцінити як міжособистісну взаємодію, так і загальний рівень адаптації, психологічного стану та залежності від онлайн-форм спілкування. Так, доцільним на нашу думку є використання комплексу таких методик: Методика діагностики міжособистісних відносин Т. Лірі, яка дозволяє оцінити особливості спілкування особистості з соціальним

оточенням, Шкала самотності Рассела і Фергюсона (UCLA Loneliness Scale) для вимірювання рівня суб'єктивного відчуття ізольованості, Методика діагностики соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонда, яка дає змогу визначити загальний рівень адаптації особистості до соціального середовища, Шкала сприйманого стресу (Perceived Stress Scale — PSS-10), що дозволяє виявити загальний рівень стресу, пов'язаний зі змінами способу життя, невизначеністю та відсутністю стабільності, Тест Кімберлі Янг на інтернет-залежність (Internet Addiction Test), що дозволяє оцінити рівень залучення до цифрового середовища та визначити, чи стало використання інтернету заміником реального спілкування.

Крім стандартизованих психодіагностичних методик, у рамках нашого дослідження була розроблена авторська анкета «Вплив ізоляції під час пандемії та війни на спілкування молоді», яка дозволила більш гнучко врахувати специфіку теми й контингент досліджуваної вибірки. Анкета включає як закриті, так і відкриті питання, спрямовані на виявлення змін у способах спілкування, психологічному самопочутті та адаптаційних механізмах студентської молоді в умовах пандемії COVID-19 та повномасштабної війни. Вона охоплює ключові аспекти адаптації: емоційне сприйняття змін, вибір стратегій подолання труднощів, ставлення до цифрового спілкування, досвід самотності, а також очікування на майбутнє. У поєднанні з валідованими методиками ця анкета дозволяє отримати цілісну картину трансформації комунікативної поведінки молоді під впливом пандемії та війни.

За нашими спостереженнями над студентською молоддю ми відмічаємо, що вимушена соціальна ізоляція, спричинена пандемією COVID-19 та війною в Україні, суттєво вплинула на характер міжособистісного спілкування та комунікації. Так, спостерігається зменшення кількості офлайн-комунікацій та перехід до переважно онлайн-форм спілкування; підвищення почуття самотності та емоційної відстані, навіть при наявності цифрової взаємодії; трансформація міжособистісних стилів взаємодії — наприклад, посилення обережності, закритості або навпаки — зростання потреби в комунікації як

способі зниження тривожності; підвищення рівня інтернет-залежності як компенсаторного механізму соціального дефіциту; зниження адаптаційного потенціалу у частини молоді, а у інших — розвиток нових стратегій соціальної адаптації в умовах обмежених ресурсів.

Таким чином, основна гіпотеза полягає в тому, що зміни в соціальному середовищі, спричинені пандемією та війною, істотно вплинули на якість, частоту та форми спілкування молоді, а також на їхній психологічний комфорт і здатність адаптуватися до нових умов. У процесі емпіричного дослідження очікується отримання комплексних даних, які дозволять виявити основні зміни в міжособистісному спілкуванні студентської молоді в умовах пандемії та війни.

Список використаних джерел:

1. Блинова О. Є. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів: підходи і проблеми вивчення феномена акультурації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Психологічні науки»: зб. наук. праць. Херсон: Гельветика, 2016. Вип. 3, том 1. С. 111-117.

2. Вплив війни на молодь в Україні: звіт за результатами соціологічного дослідження Міністерства молоді та спорту України, Info Sapiens і ГО «Аналітичний центр Cedos». Київ: Мінмолодьспорту. 2023. 74 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/Vpliv%20війни%20на%20молодь%20в%20Україні.2023.pdf (дата звернення 11.04.2025).

3. Вплив війни на молодь в Україні: соціологічне дослідження. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini> (дата звернення 11.04.2025).

4. Лисенкова, О. В., Очнева М. С. Соціофобія як результат соціальної ізоляції. *Психологія і особистість*, 2023. №1, с. 103–104.

5. Як живе молодь України під час COVID-19: результати соціологічного дослідження. Програма розвитку ООН в Україні. 2020. Київ: ПРООН.

URL:<https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/yak-zhyve-molod-ukrayiny-pid-chas-covid-19> (дата звернення 11.04.2025).

Якубовська К. О. – здобувачка вищої освіти, магістрантка,
Науковий керівник – *Сушарник Я. А.*, кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління, менеджменту та інклюзивної
економіки, Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
"Кам'янець-Подільський державний інститут",
м. Кам'янець-Подільський, Україна

КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ КЕРІВНИКА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В КОЛЕКТИВІ

У сучасних організаціях ефективне управління значною мірою залежить від соціально-психологічного клімату в колективі, який формується під впливом різних чинників, серед яких ключову роль відіграють комунікативні особливості керівника. Спілкування між лідером та підлеглими визначає рівень довіри, взаєморозуміння та співпраці, що безпосередньо впливає на продуктивність та задоволеність працівників.

Соціально-психологічний клімат характеризується стійкими взаємовідносинами в колективі та ставленням його членів до умов праці та керівництва. Він відображає реальну ситуацію внутрішньогрупової взаємодії та міжособистісних відносин [1].

Комунікативні навички керівника, такі як здатність до активного слухання, чітке та відкрите передавання інформації, емпатія та конструктивний зворотний зв'язок, сприяють створенню позитивного клімату. Відсутність цих навичок може призвести до непорозумінь, конфліктів та зниження мотивації працівників.

Крім того, стиль керівництва впливає на соціально-психологічний клімат. Демократичний стиль, який передбачає залучення працівників до процесу